

УДК 78. 432.

ЛОКАРЕВА Юлія Валеріівна –
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри музично-теоретичних та інструментальних дисциплін
Центральноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
e-mail: lokareva@ukr.net

**МЕТОД МУЛЬТИМЕДІЙНОЇ ПРЕЗЕНТАЦІЇ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО
МИСТЕЦТВА (НА ОСНОВІ ВИВЧЕННЯ МУЗИЧНОЇ СПАДЩИНИ КОМПОЗИТОРІВ
ЄЛИСАВЕТГРАДУ–КІРОВОГРАДУ–КРОПИВНИЦЬКОГО)**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Мультимедійні технології є одним із перспективних напрямів використання інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ) у сфері освіти, мистецької зокрема. Мультимедійні технології – це ефективний засіб реалізації дидактичного принципу наочності на уроках музичного мистецтва. Вони сприяють «зануренню» учня в уявний світ, певні соціальні й виробничі ситуації, широкому застосуванню ігрових прийомів, відтворенню фрагмента навчальної діяльності (предметно-змістового, предметно-операційного і рефлексивного), активізації навчальної роботи учнів як суб'єктів навчальної діяльності, посиленню мотивації навчання.

Проблема використання мультимедійних презентацій на уроках музичного мистецтва, на наш погляд, полягає в тому, що на сьогодні відсутнє достатнє науково-методичне обґрунтування питань використання ІКТ у ході викладання цієї дисципліни, немає досконалих, професійно розроблених мультимедійних навчальних матеріалів. Саме ці питання є досить актуальними і потребують детального дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти мультимедійного супроводу на уроках різних дисциплін, у тому числі музичного мистецтва у своїх дослідженнях розглядали П. Гевал, А. Гуржій, М. Жалдак, Н. Завізна, О. Мокрогуз, О. Пометун, Т. Ремех, О. Худобець, Г. Фрейман, І. Логвіна, М. Попович, а також Г. Дідич, Ю. Локарева, А. Растрігіна, Т. Стратан-Артишкова, В. Черкасов та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для успішного здійснення навчально-виховного процесу наочність відіграє надзвичайно важливу роль. Завдяки наочності засвоєння навчального матеріалу відбувається через «живе споглядання» та конкретизацію знань. На основі безпосереднього сприйняття предметів чи процесів, які актуалізуються за допомогою зображень, в учнів розвиваються образні уявлення, необхідні для формування понять про історичне минуле, музичні епохи, мистецьке середовище.

Історія педагогіки засвідчує, що ще Я. А. Коменський вважав наочність, свідомість, систематичність, послідовність, доступність, міцність засвоєних знань головними принципами навчання. Дослідженню реалізації принципу наочності у навчальному процесі також присвятили свої роботи такі вітчизняні вчені, як В. Сухомлинський, В. Ягупов, І. Підласий та ін.

Зокрема, В. Сухомлинський підкреслював, що «наочність — це сила, яка розвиває уважність і мислення, надає емоційного забарвлення пізнанню. Завдяки одночасному зоровому та слуховому сприйняттю, переживанню і мисленню у свідомості дитини формується те, що психологи називають емоційною пам'яттю; з кожним уявленням і поняттям, що відклалися в пам'яті дитини, пов'язується не тільки думка, а й почуття та переживання».

В. Ягупов, у свою чергу, стверджує, що «принцип наочності в навчанні вважається похідним від принципу доступності: чим більше наочності на занятті, тим доступнішим є пояснення нової теми» [10, с. 306].

Щодо І. Підласого, то він зауважує, що «ілюстрація передбачає показ і відтворення предметів, процесів та явищ у їхньому символічному зображенні за допомогою плакатів, схем, плоских моделей. Саме ілюстрація дає змогу усвідомити сутність явища, взаємозв'язок між його компонентами» [9, с. 497].

Сучасний вчитель музичного мистецтва, аби зацікавити учнів своїм предметом, повинен використовувати новітні методи і засоби навчання, адже саме образні наочні засоби та мультимедійні технології здатні підвищити його ефективність.

Багато вчителів вперше стикаються з поняттям «мультимедіа», коли у їхньому розпорядженні опиняється комп'ютер, оснащений спеціальним устаткуванням, яке дозволяє працювати з найрізноманітнішою інформацією: текстом, звуком, нерухомими та рухомими зображеннями. «Мультимедіа» – особливий узагальнюючий вид інформації, що поєднує в собі як традиційну, візуальну (текст,

графіку) інформацію, так і динамічну (мову, музику, відеофрагменти, анімацію та ін.) [8].

Одна з найпоширеніших галузей застосування мультимедіа-технологій – сфера освіти, оскільки засоби інформатизації, засновані на мультимедіа, спроможні підвищити ефективність навчання. Експериментально доведено, що при усному викладі матеріалу учень за хвилину здатний сприйняти до однієї тисячі умовних одиниць інформації, а при «підключенні» органів зору до ста тисяч таких одиниць.

Мультимедійні засоби дають можливість представити школярам інформацію у незвичній формі: презентації Power Point, розвиваючі предметні комп'ютерні ігри, відеоролики (до речі, їх можна об'єднати, тобто відеоматеріали вставити у презентацію), діафільми, фотографії.

У нашому дослідженні ми пропонуємо впроваджувати на уроці музичного мистецтва такі форми роботи з використанням ІТ:

– урок-лекція з вивчення нового матеріалу (вчитель протягом усього уроку використовує ІТ як ілюстративний матеріал, включаючи в роботу текст, аудіо – та відеоматеріали);

– комбінований урок (пояснення вчителя поєднується з використанням ІТ, а робота учнів (індивідуальна, групова) спрямована на вирішення завдань, представлених у мультимедійній презентації);

– урок-семінар (учні готують власні виступи, використовуючи ІТ);

– захист рефератів і проектних робіт із предмета.

Підготовка мультимедійної навчальної презентації передбачає: 1) структурування навчального матеріалу; 2) складання плану створення мультимедійної презентації; 3) розробку дизайну презентації; 4) підготовку медіа-фрагментів (текстів, ілюстрацій, відео, запису аудіо-фрагментів); 5) підготовку музичного супроводу; 6) тест-перевірку готової презентації.

Використання мультимедійної презентації на уроці музичного мистецтва сприяє: залученню учнів до безпосередньої діяльності під час уроку, зацікавленню школярів об'єктом споглядання, посилює їхню увагу й пам'ять, кращому запам'ятовуванню програмового матеріалу (дослідження німецьких учених Г. Бауера та А. Пайвіо засвідчили, що обсяг матеріалу, який запам'ятовується завдяки використанню наочності, збільшується майже у 1,5 раза – з 34% до 67%); удосконаленню процесу викладання навчального предмета; урізноманітненню не лише матеріалу, а й методів викладання; розвитку в учнів спостережливості, уваги, пам'яті, зв'язного мовлення, навичок аналізу окремих історичних подій та фактів.

У ході експериментального дослідження на уроках музичного мистецтва у закладах мистецької освіти з метою формування національно-патріотичної свідомості, високої громадянської позиції учнів ми сфокусували увагу на популярному інтегрованому методі – мультимедійної презентації на основі вивчення музичної спадщини композиторів (Єлисаветграда – Кіровограда – Кропивницького). На прикладі уроку музичного мистецтва з учнями старших класів пропонуємо розглянути, як відбувається підготовка та проведення комбінованого уроку з використанням мультимедійної презентації.

I етап – підготовчий: визначення цілей і завдань уроку, підбір навчальної та додаткової літератури, підготовка вчителем конспекту уроку, створення на його основі коротких тез, таблиць і схем, підбір завдань і запитань, підбір ілюстрацій, аудіо- та відеоматеріалів із наявних у розпорядженні вчителя компакт-дисків або створення власних матеріалів.

II етап – створення мультимедійної презентації та її використання на уроці музичного мистецтва. Відкриваємо програму презентацій Power Point. На першому слайді розміщуємо тему уроку, на другому – план уроку. Для зручності роботи можна створити гіперпосилання усіх слайдів на слайд № 1, тоді у будь-який момент уроку вчитель зможе повернутися до початку теми.

План уроку.

1. Знані композитори (Єлисаветграду – Кіровограда – Кропивницького): минуле і сучасність.

2. Музична спадщина композиторів Єлисаветграду.

3. Творчий доробок плеяди композиторів Кіровоградщини.

4. Талановиті композиції сучасних авторів міста Кропивницький.

5. Значення музичної спадщини композиторів нашого міста у розвитку музичної культури України.

На наступному слайді представляємо результати, які ми очікуємо від уроку (результати): обґрунтувати поняття «музична культура»; розглянути мистецьке середовище свого регіону на різних етапах становлення музичної культури; умови формування таланту, індивідуальних рис творчості та музичної спадщини композиторів (Єлисаветграда – Кіровограда – Кропивницького); продовжити формувати вміння виділяти головне, простежувати причинно-наслідкові зв'язки, працювати з джерелами; з повагою ставитися до творчих особистостей, які прославили свою Батьківщину; виховувати почуття національної гідності, патріотизму, музикознавчої ерудованості.

Виходячи з описаного вище, визначимо наступні переваги застосування мультимедійних презентацій на уроках музичного мистецтва:

1. Учитель має можливість самостійно конструювати урок та подавати інформацію у будь-якій формі (текст, таблиці, діаграми, слайди, відео – та аудіофрагменти).

2. Використання презентацій сприяє успішному поєднанню різних видів діяльності (робота з підручником, зошитом, інформацією на екрані); реалізації міжпредметних зв'язків; логізації й структуруванню навчального матеріалу.

3. Використання презентацій доцільне на будь-якому етапі вивчення певної теми уроку: у ході пояснення нового матеріалу, закріплення, повторення, контролю.

4. Мультимедійні презентації дозволяють учням не тільки сприймати готовий матеріал, а й брати участь у його розробці, перетворенні, оперативному використанні.

У ході дослідження нами було розроблено мультимедійні презентації різної тематики для практичного впровадження на уроках музичного мистецтва. Їх можливо використовувати для учнів старшого шкільного віку на основі вивчення музичної спадщини композиторів (Єлисаветграду – Кіровограду – Кропивницького): «Юлій Мейтус – елисаветградський композитор», «Вплив архітектури Єлисаветграда на формування творчої особистості Юлія Мейтуса», «Кіровоградська тема у творчості Кіма Шутенка», «Кароль Шимановський і Україна», «Володимир Зубицький – зірка світового масштабу», «Музична спадщина композиторів (Єлисаветграду – Кіровограду – Кропивницького), «Єлисаветградські варіації Марини Долгих» та інші.

Ці художньо-творчі проекти будуються на інтегративних зв'язках музично-інтерпретаційних, загальнохудожніх, творчо-прогностичних, вербально-комунікативних компетенцій студентів, спрямовується на розкриття самобутності та індивідуальності музичної спадщини видатних композиторів нашого краю.

Викладач надає характеристику стилю та характеру обдарування композиторів нашого регіону, розповідає про їхній життєвий і творчий шлях, розглядає музичну спадщину, виявляють зв'язок з українським фольклором, зупиняє увагу на важливіших композиціях, присвячених Україні. Учням наводяться вислови видатних теоретиків-музикознавців, музичних критиків та дослідників-регіоналістів, що досліджували історію нашого краю. Наголошується, що всі композитори

використовують українську пісенність майже у всіх своїх творах.

Надаємо список рекомендованих творів для вивчення і слухання на уроках музичного мистецтва з використанням мультимедійної презентації: Ю. Мейтус – Перша сюїта («Козацька», «Жартівлива», «Коліскова», «Чумацька»), «Партизанська сюїта», інструментальні твори «Allegro», обробки 12 українських пісень для голосу з оркестром та для мішаного хору з оркестром, романси на вірші українських поетів (А. Малишко, В. Сосюра, П. Тичина, Д. Павличко, Л. Забашта, В. Коротич та ін.), романси-балади «Мати», «Ксеня», «Правда», «Розсипає сонце», «Пам'ятаю, пам'ятаю спів соловейка над річкою», вокальні цикли на вірші А. Малишка «Кобзарю», симфонічні твори «Урочиста увертюра», музика для кінофільмів та театральних вистав. Серед оперної творчості ми пропонуємо для слухання музики фрагменти з таких опер: «Перекоп», «Ярослав Мудрий», «Украдене щастя» за драмою І. Франка, «Вітрова Донька» [1].

На уроках музичного мистецтва можуть бути використані твори Кіма Шутенка масштабні твори зрілого періоду: «Ода пам'яті партизан», сюїта «Ранок Батьківщини» для хору та симфонічного оркестру, увертюра «Золоте весілля Батьківщини» для симфонічного оркестру, «Легенда» для камерного оркестру, інструментальні твори для скрипки «Веселі варіації», «Піщикато», «Літній день» та інші.

Родзинкою музичної спадщини К. Шутенка є твори, присвячені Кіровограду, серед яких: на замовлення заслуженого ансамблю народного танцю України «Ятрань» під орудою художнього керівника А. Кривохижі хореографічна сюїта «Хлібодари», «Новорічна метелиця», Сюїта «Гуцулочка», «Пам'ять серця», «Гопак», «Привітання», «Журавушка», увертюра-поема «Кіровоградщина моя» (сл. Г.Щербини), пісні «Наш Кіровоград» (сл. В. Гончаренко), «Степова пісня», «Кіровоградчаночка», «Місто вечірнє моє», «Олександрійський вальс» (сл. О. Чернецького), «На Ятрані, на Висі, на Інгулі» (сл. В. Шурапова), «Краю мій» (сл. Г.Щербини) [5].

Розповідь викладача супроводжується музичними ілюстраціями (власним виконанням фрагментів з цих творів, або аудіо записом), а також ілюстрацією портретів композиторів та їхнього мистецького середовища. Учні залучаються до активного діалогу. Після проведення проекту викладач разом з учнями обговорюють й оцінюють презентацію, відбувається обмін думками й судженнями.

Таким чином, у процесі впровадження інтегративних методів на уроках музичного мистецтва відбувалася діада: з одного боку

студентам надавалася можливість виявити свою компетентність у різних видах художньої творчості (вмінні добирати твори видатних композиторів нашого регіону, вмінні акомпанувати, художньо виконувати вокальні та інструментальні твори, виразно розповідати, читати вірші, демонструвати акторські здібності, вербальну й невербальну техніку спілкування, володіння різними комп'ютерними програмами), а з другого – ознайомлення учнів з музичною спадщиною композиторів нашого міста, яка вирізняється оригінальністю, самобутністю, національною виразністю та колоритом, з індивідуальними рисами стилю композиторів, серед яких виразна ментальність, велика спостережливість, глибоке знання свого народу, його історії і традицій, багатствожиттєвих і творчих вражень, почуття гідності та патріотизму, з фольклорною основою музичних творів на українську тематику, з багатогранною палітрою української народної пісні, яка була джерелом натхнення талановитих митців Кропивницького.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, мультимедійні технології є одним із перспективних напрямів використання інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ) у сфері освіти, мистецької зокрема. Метод мультимедійної презентації – це ефективний засіб реалізації дидактичного принципу наочності на уроках музичного мистецтва. Вони сприяють «зануренню» учнів в уявний світ, певні соціальні й виробничі ситуації, широкому застосуванню ігрових прийомів, відтворенню фрагмента навчальної діяльності (предметно-змістового, предметно-операційного і рефлексивного), активізації навчальної роботи учнів як суб'єктів навчальної діяльності, посиленню мотивації навчання.

Упровадження ІКТ у процес навчання музичного мистецтва сприяє зменшенню сфери застосування традиційних засобів наочності (малюнків, портретів, таблиць тощо) та відкриває перед учителем музичного мистецтва нові можливості подачі матеріалу (кольорові динамічні ілюстрації, звуковий супровід, фрагменти «живих» урочків тощо).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бас Л. О. Юлій Мейтус / Л. О. Бас. – К.: Музична Україна, 1973. – 57 с.
2. Ігнат'єва О. В. Кім Шутенко / О. В. Ігнат'єва. – К.: Музична Україна, 2000. – 48 с.
3. Пехота О. Особистісно орієнтоване навчання: підготовка вчителя: монографія. – 2-ге вид., доп. та перероб. / О. Пехота, А. Старєва. – Миколаїв: Вид-во «Ліон», 2006. – 272 с.
4. Подласый И. П. Педагогика: новый курс: учебник [для студ. высш. учеб. завед.]. Книга 1: Общие основы. Процесс обучения / И. П. Подласый. – М.: ВЛАДОС, 2003. – 576 с.
5. Ягупов В. В. Педагогика: навч. посібник / В. В. Ягупов. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.

REFERENCES

1. Bas, L. O. (1973). *Yuliy Meytus*. [Julius Meytus]. Kyiv.
2. Ihnat'yeva, O. V. (2000). *Kim Shutenko*. [Kim Shutenko]. Kyiv.
3. Pyekhota, O. (2006). *Osobystisno oriientovane navchannya: pidhotovka vchytelya: monohrafiya*. [Personally oriented education: training teachers: monograph.]. Mykolaiv.
4. Podlasyu, Y. P. (2003). *Pedahohyka: novyy kurs: uchebnyk*. [Pedagogy: new course: textbook]. Moscow.
5. Yahupov, V. V. (2002). *Pedahohika: navch. Posibnyk*. [Pedagogy: ucheb. allowance]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЛОКАРЄВА Юлія Валеріанівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри музично-теоретичних та інструментальних дисциплін Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: фахова підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

LOKAREVA Yulia Vareianivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Senior lecturer of music theory and instrumental disciplines of the Central Ukrainian Volodymyr Vynnychenko state pedagogical University.

Circle of scientific interests: professional training of future teachers of musical art.

Дата надходження рукопису 17. 04. 2017 р.